

7. Ореховський В. Торгівля Стародавнього Єгипту. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. Вип. 2. Ч. 2. С. 65–68.

Павло Кравченко

АНГЛІЙСЬКІ КОЛОНІЇ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ: СТАНОВЛЕННЯ

У статті йдеться про становлення перших англійських колоній у Північній Америці. Головна увага звернена на колонію Вірджинія, на території якої виникло перше постійне поселення англійців, та Нову Англію, колонії якої зіграли вирішальну роль у становленні американської нації.

Ключові слова: колонізація, колонія, переселенці, індіанці, самоуправління.

Pavlo Kravchenko

THE FORMATION OF ENGLISH COLONIES IN NORTH AMERICA

The article explores the establishment of the first English colonies in North America. The primary attention is focused on the Virginia colony with the first permanent English settlement in the region, and New England, whose colonies played a crucial role in shaping the identity of the American nation.

Keywords: colonization, colony, settlers, Indians, self-government.

Виникнення англійських постійних колоній у Північній Америці – явище світового значення. І справа не лише в тому, що вони заснували країну, яка сьогодні відома як Сполучені Штати Америки: спосіб життя, що його започаткували білі й темношкірі поселенці, з часом вплинув, і продовжує це робити, на мільярди людей в різних частинах земної кулі. У зв'язку з цим вивчення історії США є актуальним і повчальним і для нас.

Для дослідників цікавим є погляд на американську історію самих американців, адже вони у багатьох випадках краще розуміють та оцінюють події минулого своєї країни, у тому числі й перші десятиріччя її заселення колоністами. В американські історіографії цій темі присвячені багато ґрунтовних досліджень. Ми поставили перед собою завдання проаналізувати матеріали двох праць американських істориків, в яких аналізуються події першої половини XVII ст. в колонії Вірджинія та колоніях Нової Англії [1, с. 45-72; 2, с. 120-175].

Інтенсивна колонізація англійцями на початку 17 ст. Північної Америки розпочалась з того, що у 1606 р. король Англії Джеймс 1-й видав грамоту так званій Вірджинській компанії, що надавала їй право засновувати поселення між 34-ю та 45-ю паралелями. Акціонери

сподівалися повернути вклади золотом та продуктами, також великі надії були на торгівлю з індіанцями.

Слід зауважити, що англійська колонізація суттєво відрізнялась від іспанської, насамперед тим, що останні завоювали розвинені аграрні цивілізації й просто почали експлуатувати їх, особливо не зачіпаючи традиційний спосіб життя індіанських общин. Англійці ж мали справу з іншими народами, яких, до того ж, було значно менше, ніж інків чи ацтеків і якими управляти було значно важче, зважаючи на їхній спосіб життя. Тому колонізатори розпочали з того, що самі засновували власні поселення вздовж Атлантичного узбережжя. Як правило, місця проживання того часу були тимчасовими: перші поселенці рідко залишалися довго на одному місці: вони шукали нові можливості на нових, незвіданих територіях. Тим більше, що серед перших англійських поселенців було багато авантюристів та шукачів пригод, що мріяли швидко розбагатіти на золоті чи інших коштовностях.

Перше постійне поселення Джеймстаун (Вірджинія) було у цьому відношенні показовим. Більшість тих, хто опинився там у 1607 р., мало що розуміли у землеробстві чи колись працювали фізично. Не дивно, що з перших 104-х поселенців протягом перших 9-ти місяців вижило лише 38 осіб. Були навіть випадки канібалізму. І лише жорстка дисципліна та введений Джоном Смітом, фактичним главою громади, принцип «хто не працює, той не їсть» врятував колоністів від повного вимирання.

Наступні події у колонії теж не вселяли великого оптимізму на її майбутнє. У 1609 р. ще 400 колоністів прибули до Джеймстауну, та сувора зима 1609-1610 рр. та чума забрала життя більшості колоністів: до травня 1610 р. їх залишилося в живих лише 60.

Ситуацію знову врятувала конкретна особа, цього разу – Томас Гейтс. На посаді губернатора він увів жорстку систему «Законів Божих, моральних та воєнних», які забезпечили сувору дисципліну, необхідну для виживання. Жорстокі покарання за непослух, крадіжки, обман тощо дали свої позитивні результати для громади. Справжнім порятунком для колоністів стало розведення та продаж тютюну, яким зайнявся Джон Ролф. Крім того, він одружився з індіанською принцесою Покахонтас, і це, хоч і тимчасово, та все ж дало можливості налагодити відносини з індіанцями.

Торгівля тютюном у Вірджинській колонії призвела до небажаних для індіанців результатів – до бажання білих поселенців мати більше землі. Колоністи, звісно ж, хотіли володіти вже обробленою землею, тією, на якій господарювали індіанці... Дуже швидко почалися криваві сутички. У 1622 р. індіанці, намагаючись зупинити наступ білих на їхні землі, вбили близько 350-ти колоністів. Це дало «моральне право» білим поселенцям знищувати всіх індіанців як «диких жорстоких звірів». Так, у 1623 р., запросивши на переговори велику групу індіанських вождів, за розпорядженням капітана Вільяма Такера всі

вони були отруєні і вбиті. Такі відносини між білими колоністами та корінним індіанським населенням стали, з дозволу сказати, нормою на довгі роки.

У цілому життя англійських переселенців було в ті роки вкрай важким. Свідченням того є статистичні дані: від 1607 р. до Вірджинії приїхало 14 тис. осіб, та в 1624 р. кількість населення складала 1132 особи. Більшість померла, не зумівши навіть фізично вижити, не те що розбагатіти. У 1624 р. Вірджинія стала королівською колонією.

Стабільність у колонії настала у 1640-х рр., коли новим губернатором аж на 34 роки став Вільям Берклі. Він зумів навести порядок. Не останню роль у цьому зіграло підвищення цін на тютюн: гроші дали можливість поліпшити добробут. Великі плантатори зайняли основні цивільні посади – суддів і шерифів, виступили ініціаторами важливих внутрішніх перетворень – будівництва доріг, мостів, керували збором податків тощо. Так у колонії почав складатись олігархічний тип правління, характерний для більшості колоній, особливо на Півдні. Продовжувала діяти ще з перших років виборна колоніальна асамблея, яка, незважаючи на присутність королівського губернатора та його протидію, посилювала свою незалежність, видаючи закони і вимагаючи їхнього виконання поза межами королівської волі.

Підвищення життєвого рівня колоністів приваблювало нових переселенців. Потреба у їжі стимулювала вирощування, крім тютюну, зерна та худоби, що приносило великі прибутки. На 1650 р. у Вірджинії проживало 15 тис. європейців, які суттєво відрізнялись від власне жителів європейського континенту. Наприклад, багато колишніх слуг стали повноправними власниками-плантаторами, які використовували працю чорношкірих рабів. Іншим був соціальний статус багатьох жінок: значна їх кількість брала активну участь в економічному житті, в торгівлі. У цілому, панування ринкових приватновласницьких буржуазних відносин у колоніях давало їм великі переваги перед Європою насамперед, у можливостях, які витікали з наявності величезних «вільних земель» та свободи, яку відібрати у колоністів було справою проблематичною. Разом з тим, зростання цін на землю на узбережжі, свавілля губернаторської влади призводило до зростання соціального напруження: значна кількість білих поселенців не мала можливості володіти землею – вони були змушені її орендувати. Інша частина поселенців дуже потерпала від нападів індіанців. Прикладом були події у колоніях після 1660 р., коли в Англії відбулася реставрація монархії і Чарльз 2-й, новий король, видав нові торгові закони, які загострили ситуацію: чверть білих поселенців Вірджинії була безземельною. Частина з них стала волоцюгами, жебраками, злодіями тощо.

У кінцевому результаті все закінчилося повстанням Бекона, безпосередньою причиною якого була ненависть до свавілля губернатора Вільяма Берклі, що займав посаду 35 років і зробився

свого роду диктатором, захищаючи інтереси свого найближчого оточення й ігноруючи підтримку дрібного й середнього фермерства. Саме останні й стали основою повстання, яке очолив Натаніель Бекон.

У 1676 р. Н.Бекон, 19-річний випускник Кембріджа, очолив повстання переважно слуг, дрібних фермерів і частково плантаторів проти великих плантаторів і політичних вождів колонії. Амбітна молода людина поставила за мету здобути владу й землю, а не демократичні права і свободи...

Почав він з підготовки до боротьби з індіанцями, яких зневажав і не вважав за людей і поставив за мету їхнє тотальне винищення. Губернатор Берклі не міг цього дозволити, тому що це загрожувало його бізнесовим інтересам – торгівлі шкірами оленів. Збройна боротьба між Беконом та Берклі супроводжувалась спаленням Джеймстауна з метою захоплення губернатора, однак керівник повстання захворів на дизентерію й помер. Це дало можливість Берклі швидко відновити свою владу і придушити повстання. 23 керівники повстання були повішені. Така жорстокість викликала негативну реакцію англійського короля: губернатор був відкликаний з посади до Англії. З індіанцями, що залишилися живими, були укладені мирні договори. Головним наслідком повстання було те, що колоністи отримали нові землі, а влада колонії взяла курс на більшу співпрацю великих та дрібних фермерів.

Північним сусідом Вірджинії на півночі стала колонія Мериленд, названа так на честь королеви Генрієтти-Марії Французької. Це була перша приватна колонія, якою володіла не акціонерна компанія, а приватна особа – перший лорд Балтімор, католик з 1625 р. Власне колонію заснував його син, Цецілій Калверт, другий лорд Балтімор, у 1634 р. Поміщики були католиками, більшість слуг – протестантами. У колонії функціонувала законодавча асамблея. Королівська грамота дозволяла власникові дарувати великі маєтки, але лорди Балтімори дуже швидко зрозуміли, що для того, щоб збільшити кількість населення, переселенцям необхідно пропонувати дрібні земельні ділянки під ферми. Планувалось, що основою життя колоністів стане змішане сільське господарство, та, як і в Вірджинії, їхню долю визначило вирощування й продаж тютюну.

Дві вище описані колонії виникли на узбережжі Чесапікської затоки, на півдні. У той самий час, далеко на північ виникали поселення, які суттєво відрізнялись від них. По-перше, на Північному Сході, який став називатися Новою Англією, було порівняно мало наймитів і великих землевласників-плантаторів: більшість поселенців були дрібними фермерами, торговцями, рибалками, моряками. Виявилось, що жити у більш холодному кліматі безпечніше з причини нерозповсюдження тут інфекційних хвороб, які були частими на півдні. Це і визначило напрямки переселенських потоків: на початку 18 ст.

біле населення Нової Англії було більшим, ніж у Мериленді та Вірджинії. Цьому сприяла і більша середня тривалість життя.

Відомо, що перші колоністи Нової Англії були побожними пуританами та ревніше дотримувалися віри, ніж це було на Півдні. Віра в те, що їхня священна місія в Новому світі – створення зразкового суспільства на біблійських засадах, що було неможливо зробити в «нечестивій» Англії. Відповідно, вони будували і свою церкву, очищаючи її від католицизму та англіканства.

1620 р. сталася відома знакова подія: група англійських поселенців, яка плівла до Вірджинії, збилася з курсу та висадилася на мисі Кейп-Код. Там вони вирішили заснувати колонію під назвою Плімут. Визначальну роль у подіях зіграло те, що нову колонію створили пілігрими, які належали до найнепримиреннішої секти пуритан – сепаратистів, які розірвали всі зв'язки з Англіканською церквою. Свого часу, у 1607 р., рятуючись від переслідувань, вони втекли з Англії до Голландії, де знайшли притулок. Однак із часом, боячись за себе та своїх дітей, які піддавались асиміляції, вони отримали патент від Вірджинської компанії і заснували власну акціонерну компанію. У 1620 р. вони у кількості 102-х осіб, на кораблі «Мейфлауер» відправились у Новий світ. Керівником експедиції був Вільям Брадфорд. Оскільки на них не розповсюджувалась юрисдикція жодного тамтешнього уряду, пілігрими у кількості 41 особи уклали офіційний Мейфлауерський договір (Mayflower Compact) зобов'язуючись дотримуватись законів, які будуть ухвалювали їхні керівники.

26 мандрівники досягли Плімутської затоки і залишилися там до квітня 1621 р. Врятуватися їм допомогли індіанці, хоча майже половина з них померла від голоду та хвороб. Індіанець Скванто, який володів англійською мовою, навчив білих поселенців вирощувати кукурудзу (маїс). Осінню 1621 р. поселенці мали гарний врожай, налагодили торгівлю, і щоб відзначити такий успіх, вони організували свято врожаю разом із індіанським племенем вампаноаг. Ця подія започаткувала святкування Дня подяки (Thanksgiving Day), який відзначається в четвертий четвер листопада з 1863 р. відповідно до розпорядження Авраама Лінкольна, який оголосив його національним святом і вихідним днем.

У 1623 р. Плімут прийняв рішення про відмову від общинної праці. Відтепер кожний поселенець повинний був утримувати свою сім'ю з власної землі. Таке «буржуазне» рішення стимулювало більш наполегливу працю і зацікавлювало колоністів у її результатах.

Цікавим у житті колонії було те, що впродовж свого окремого існування аж до входження в Массачусетс у 1691 р., Плімутська компанія, маючи дарчу на землю, не мала повноважень на управління в ній від англійської влади. Управління, отже, постало з Мейфлауерського договору. Поступово церковний уряд переріс у мирський. Загальні збори обирали губернатора та його помічників,

хоча право голосу спочатку мали лише представники церкви. Поступово, зі зростанням колонії, Загальні збори органом представників з різних населених пунктів.

Сусіди Плімутської колонії, пуритани Массачусетської затоки, теж зіграли в історії англійських колоній у Північній Америці визначну роль. Це були конгрегаціоналісти, які сподівалися реформувати Англіканську церкву, на відміну від пілігримів. Свій початок колонія бере з 1628 р., коли група пуритан заснувала Новоанглійську компанію і отримала патент на землю від Ради Нової Англії. У 1629 р. Чарльз 1-й видав грамоту на нове ім'я – Компанії Массачусетської затоки. Саме ця колонія стала притулком для переслідуваних пуритан, і багато для цього було зроблено Джоном Вінтропом, першим її губернатором. Переселенці скористалися тим, що в грамоті для Компанії Массачусетської затоки було відсутнє положення про те, що компанія має утримувати свою управу в Англії. Забравши грамоту з собою, вони таким чином перенесли все управління колонії до Массачусетської затоки.

У 1630 р. до Массачусетса прибуло 24 кораблі з пуританами й не-пуританами, з метою заснувати «місто на пагорбі». Головним містом та столицею колонії стало місто Бостон.

Торгова компанія перетворилась в місцевий орган влади дякуючи перевезенню Массачусетської грамоти, і це було унікальним випадком в історії колонізації. Як здійснювалось управління колонією? Влада належала Загальним зборам, які обирали губернатора й радників. Загальні збори складалися з акціонерів, так званих «вільних», яких було лише декілька осіб, що було вигідно Вінтропу та його друзям. Та невдовзі поселенці поставили вимогу збільшити кількість «вільних», що було зроблено, правда, за умови, що ними можуть бути лише члени церкви.

У 1634 р. у колонії сталась важлива подія. Делегати Загальних зборів оголосили себе представницьким органом з правом обирати губернатора, що відразу й зробили. А в 1644 р. еволюція управління завершилась створенням представницького двопалатного законодавчого органу – Загальних зборів, що складалися з Палати помічників (груба аналогія з Палатою лордів) та Палати представників (палата громад).

Як висновок. Розвиток Вірджинії та колоній Нової Англії не відбувався однолінійно й по висхідній, а пережив за перші 70 років злети і падіння. З точки зору розвитку буржуазного колоніального суспільства, це мало позитивні наслідки як у розрізі економічного життя й торгівлі, так і вдосконалення демократичних засад в політиці, місцевому самоврядуванні, налагодження (у відомих межах) відносин з індіанцями.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Джордж Бравн Тіндалл, Дейвід Е.Шай. Історія Америки (6-е видання) /Пер. з англ. Львів: Літопис, 2010. 904 с.
2. Donald A. Ritchie, Albert S. Broussard. American History: the Early Years to 1877. McGraw-Hill Companies, 1998. 806 p.

Дмитро Лампіга, Павло Кравченко **АНГЛІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В США 1861-1865 РР.**

У статті проаналізовано окремі аспекти відносин між Англією та США в період 1861-1865 рр. Особливу увагу зосереджено на висвітленні політичних та військових прецедентів, які підкреслюють суперечливість офіційної політики Лондона, яка лише приховувала справжні стратегічні інтереси британців у цьому конфлікті.

Ключові слова: Громадянська війна, А.Лінкольн, Г.Пальмерстон, Д.Расселл, зовнішня політика, Англія, США.

Dmytro Lampiga, Pavlo Kravchenko

ENGLAND AND THE CIVIL WAR IN THE USA 1861-1865.

The article analyzes certain aspects of foreign policy relations between England and the USA in the period 1861-1865. Special attention is focused on highlighting political and military precedents, which emphasize the ambiguity and contradictions of the official policy of London, which only hid the true strategic interests of the British in this conflict.

Key words: Civil War, A. Lincoln, G. Palmerston, D. Russell, foreign policy, England, USA.

Громадянська війна в США є однією із центральних та найважливіших подій в американській історії, яка започаткувала перебудову країни. Виділяючи на перше місце проблеми внутрішньополітичного становища США в цей період, дослідники водночас менше уваги звертають на висвітлення та аналіз міжнародної ситуації, що склалась під час конфлікту Півночі та Півдня.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що проблема міжнародної ситуації під час Громадянської війни в США залишається практично недослідженою серед українського кола науковців.

Метою статті є висвітлення та аналіз особливостей зовнішньої політики Англії щодо США в період 1861-1865 рр.

Проблематика нашого дослідження знайшла своє відображення переважно в іноземній історіографії. Зокрема, варто відзначити праці Д.Адамса [1, 5], Г.Кернса [6], Д.Макферсона [7], Ч.Годфрі [8].